

Ostati isti

.....

ELIZABET BERG

Prevela
Danica Ilić

Laguna

Naslov originala

Elizabeth Berg
NEVER CHANGE

Copyright © 2001 by Elizabeth Berg

Translation Copyright © 2006 za srpsko izdanje, LAGUNA

Ova knjiga posvećena je Džonu Kirku Fararu. Sam sebe je zvao Džoni K. Ja sam mu dala ime Džoni K. s Mlečnog puta. Pretpostavljam da danas stvarno tamo živi. Više-manje.

Jednom sam pisala članak o najboljim poklonima za Božić. Pozvala sam Džona i pitala ga: „Šta ti je najbolji poklon koji si dobio?“ Porazmislio je, a zatim odvratio: „Znaš kako mačke ponekad trče postrance?“ Odgovorila sam potvrdno. Rekao je: „To mi je najbolji poklon.“

Takav je bio. Zato mi nedostaje. Tako mnogo.

Izrazi zahvalnosti

.....

Naravno da želim da zahvalim svom agentu Lizi Bankof, jer moje poslove obavlja tako elegantno i pošteno. Veoma sam zahvalna i njenom pomoćniku Patriku Prajsu, koji obavi svaki posao, i to dobro. Njemu se može verovati, a to nije sitnica.

Takođe želim da zahvalim svojoj urednici Emili Bestler, jer je verovala u ovu knjigu i pomučila se kako bi to dokazala. Zahvaljujem i njenom pomoćniku Kipu Hakali, zbog mnogo učinjenih usluga i zato što je zahvaljujući njemu posao postao veoma *zabavan*. Kad god me pozove, imam osećaj kao da se na televiziji daje nešto veoma dobro.

Imam sreće da imam dve kćerke, Džuli i Dženifer, koje su mi obogatile život preko svake mere. I moram da volim dobrog čoveka, Bila Janga, zato što mi je obezbedio temelj bez kog ne bih mogla. Njegova ljubav je uzvraćena.

Moj pas Toblens Flojd Ripkin, kralj zlatnih retrievera, zaslu-
žuje poseban pasus jer mi je nepresušni izvor zadovoljstva i
radosti. Hvataj, Tobi.

Ovu knjigu ne bih mogla da napišem bez duhovnih uputsta-
va koja sam dobila od mnogobrojnih pacijenata o kojima sam
se brinula dok sam bila viša medicinska sestra. Zahvalila sam
im tada i opet im kažem hvala. Njima najviše zahvaljujem.

*Svet slomi svakoga, a posle su mnogi jaki na tim
slomljenim mestima.*

– ERNEST HEMINGVEJ
Zbogom oružje

Prolog

.....

Utorak pre nego što se to dogodilo bio je savršen letnji dan. Vozila sam se gradom ka kući, videla dve devojčice kako se drže za ruke dok su pokušavale da pređu ulicu na crveno. Krenule bi da pređu, pa zastale; ponovo pokušale, pa stale. Konačno se gužva smanjila i potpuno prestala pa su devojčice pretrčale ulicu, smejale se i podgurkivale, vesele što su preživle.

Zatim sam videla jednu staricu kako sedi na autobuskoj stanici, jede sladoled u kornetu s preciznošću mačke. Bila je u žutoj kućnoj haljini sa šarom i belim ortopedskim sandalama, a njena torba sedela je na klupi, malo dalje od nje, kao da joj pravi društvo. Prebacila je jednu nogu preko druge i ritmično klatila stopalom. Zurila je pravo ispred sebe, kao da se izgubila u sećanjima.

Prošla sam pokraj veoma malog deteta koje je lagano išlo po kamenom zidu držeći se za maminu ruku. Bio je to ljupki *pas de deux*;* ljubav je strujala dužinom njihovih spojenih udova, ljubav i zadovoljstvo. Srceparajuća sigurnost.

Provezla sam se pored dva dečaka od oko jedanaest godina, ludački su vozili bicikle, kako to već dečaci rade, njihova prava muškost bila je tako zastrašujuće daleko. Videle su se slatke žile

* *Pas de deux* (fr.) – plesna figura za dva igrača. (Prim. prev.)

dok su istežali vratove. Stalno su obilazili jedan drugog, grubo vikali, izvikivali uvrede; ali se jedan uvek okretao da vidi dolazi li ovaj drugi.

Dve ulice od kuće, prošla sam pored biblioteke znajući da mogu da odem u dečje odeljenje, sednem i gledam, uživajući u svakom vlažnom uvojkju, svakoj rupici na laktu, svakom grlenom pitanju, svakom paru očiju upravljenom ka roditelju – kakva je celovitost tog poverenja! Mogla sam da stavim dlanove na male dečje otiske na zidovima kaveza za hrčka, pokušavajući da vidim ono što su oni videli, onako kako su videli. Mogla sam da okrećem stranice knjige koju je neko od njih gledao, a zatim ostavio. Pitanje: zašto nisu uzeli ovu?

Da, mogla sam ostati da odslušam priču pred spavanje, kao što sam često činila, i da gledam kako se okupljaju na tepihu sa svojim izlizanim plišanim životinjama koje mirišu na san. Mogla sam da uživam u dečjoj žudnji bez srama – vadili su palčeve iz usta i uspravljali se na kolena da vide slike, nesvesno spuštajući ruke na one ispred sebe da ne izgube ravnotežu.

Pretpostavljam da bih onda mogla da odem gore u prostoriju s priručnicima, uzmem neku tešku knjigu i potražim čudesne činjenice koje nisam znala. Još jednom bih mogla da sednem za drveni sto, da stavim torbu na stolicu kraj sebe, čekajući da mi reči ponude svoj zagrljaj bez dodira.

Nisam uradila ništa od ovog. Uputila sam se kući, prema onome za šta sam verovala da je moja sudbina.

Znate ljude poput mene. Ja sam ona koja je sedela na stolici za rasklapanje ispred dvorane s kutijom cigara u krilu, prodajući karte za matursko veče na koje nikad nisam otišla – iako su krajem šezdesetih samo bezveznjaci išli na maturske večeri. Ali ja bih išla. Ja bih rado išla; bila bih tako srećna. Želela sam telefonski poziv i hrapav glas koji pita: „Da li bi...?“ Želela sam da prstom prelazim preko redova haljina od svile i šifona pastelnih boja – njihovih okovratnika u obliku srca, njihovih širokih pojaseva. Želela sam da mi ofarbaju cipele; mislila sam da je čudo što se to može. Želela sam da stavim u frižider buketić koji se nosi oko zgloba, da zaključam vrata kupatila i kupam se u namirisanoj vodi s viklerima na glavi i tranzistorom na ivici lavaboja koji trešti *Sugar Pie*, *Honey Bunch*. Želela sam da ceo sat provedem stavlajući novu šminku, da mi igra pred očima od blica žudnog fotoaparata mojih roditelja, da ostanem napolju cele noći i doručkujem pre nego što se vratim kući, krmeljivih očiju i upućena.

Nisu me pozvali. Nikad me niko nije pozvao. Ni na maturski bal, ni na neki manje važan ples, ni u bioskop, ni na žurku, niti su me devojke zvale u kupovinu.

Mada su razgovarali sa mnom. Mislim, pored onog „Ćao!“ u hodniku, pored zaokupljenih ćaskanja u snek-baru. Mnogo

su razgovarali sa mnom. Lepe devojke zvale bi me telefonom. Zvale bi i pričale sa mnom o ozbiljnim temama: o alkoholizmu svojih roditelja. Svojoj skrivenoj skoliozi. Mogućoj trudnoći. Razgovarale su sa mnom jer sam znala da slušam i davala sam dobre savete. Nisam imala mnogo iskustva, ali sam mnogo znala jer sam čitala i posmatrala. To je bilo sve što sam dobijala. Te devojke su pričale sa mnom, i jedan mladić, samo jednom, jer su znali da ih nikad neću izdati. Naravno, oni su mene bezbroj puta izdali. Ali nisu to stvarno hteli. Verovatno nisu znali. Nisu o tome mnogo razmišljali.

Ja sam ona koja se svima sviđala, Majra Lipinski, *jeste, Majra je fina*, ona koju su svi voleli i s kojom niko nije hteo da bude. Čudna prilika. Čarape, one čarape, jeste, njeni roditelji govore s akcentom. Lice, nesrećno, s premalim očima, prevelikim ustima. Kosa sivkastosmeđa, previše tanka i prava, masna posle pola dana, bez obzira na sve. Čak i kad mi je bilo pet godina: tetka i teča su jednom došli u posetu, sedeli s majkom za kuhinjskim stolom, tiho ćaskali na poljskom i smešili mi se. „Šta govore?“, pitala sam majku, došavši da se ispružim u njenom krilu i stidljivo im uzvraćajući osmehe. Majka mi konačno reče na engleskom: „Kažu da ličiš... na oca. A sad više ne razgovaramo o tebi.“ I dalje sam joj ležala u krilu, zamišljeno gledala žutonarandžastu šaru na njenoj kecelji i branila sebi da sisam palac, sve dok nije prekrstila noge i izgurala me.

Dakle. Prodavala sam karte, ukrašavala salu i pomagala da se dobije odbojkaška utakmica, dobro pevala alt u horu i davala svoje beleške svakome ko je tražio; a ako su ljudi hteli da prepisuju od mene na kontrolnom, dopuštala sam im i to. Nisam postala ogorčena. Ne znam zbog čega. Možda sam mislila da nemam prava na to.

Posle mature ostala sam ovde u Eštonu usudivši se da odem samo trideset pet kilometara, koliko je bilo neophodno da stignem do Bostonskog koledža, na kom sam diplomirala na odseku za medicinske sestre. Išla sam u školu za medicinske sestre

jer sam znala da će to biti način da me ljudi vole. I da ja njih volim. To se događa u bolesti. Tužne oklopne ploče se razdvajaju; svetlo prodire.

U početku sam radila na odeljenju intenzivne nege. Želela sam izazov i prestiž rada na najtežem mestu. Ručaš u kafeteriji, u uniformi za operacionu salu, moderni stetoskop oko vrata, hemostat si negde zakačila, a za njega je zakačena guma za podvez. Znaš dugački spisak laboratorijskih vrednosti; možeš da intubiraš ako moraš; možeš da proceniš šum na srcu, oceniš u kakvom su stanju pluća, vadiš krv i daš infuziju bolje nego većina prisutnih lekara. Vidiš eksploziju komorne tahikardije kako trči na monitoru, spaseš pacijenta i kažeš lekaru za to kad se odlučiš. Možeš da daješ mnoge lekove koje sestre na drugim odeljenjima ne mogu. Možeš da odlučiš koji testovi bi trebalo da se obave. Kad pozoveš bilo koje odeljenje u bolnici i kažeš: „Intenzivna nega ovde“, obrate pažnju. Prvi ste na redu. Kad kažete *odmah*, to bude urađeno *odmah*.

Dakle, ručaš, pozovu te preko razglasa pa ustaneš i otrčiš na odeljenje. Verovatno ćeš biti neophodna, gde god da se u bolnici desio napad. Ostali ljudi u kafeteriji gledaju te kako ostavljaš tanjir supe i klimaju ti glavom dok prolaziš. U vojsci medicinskih sestara, ti imaš četiri zvezdice.

Plata je prilično dobra, posebno za neudatu ženu koja nema nikakve obaveze – jedinicu koja nema dece, a roditelji su joj umrli. Kupila sam malu dvosobnu kuću nekoliko ulica od centra grada. Kupila sam i porše kareru 911. Crnu, sa žutomrkim kožnim sedištima. Neverovatno ozvučenje. Momci gledaju kad stanem pored njih, a zatim okreću glavu. Krenem brže od njih, svaki put.

Problem s intenzivnom negom je što pacijenti obično ne mogu da govore. Priključeni su na aparate za disanje. Ili su bez svesti. Ili im je krvna slika toliko zbrkana od lekova da su zbuñeni. Ili ostanu tu samo dok im stanje ne postane stabilno, a onda odu pa dođe povorka olupina. Tako zovemo loše slučaje-

ve: povorka olupina. Nije tako loše kako zvuči. To znači: sad ne mogu da ti se približim, na pola puta si do smrti. A ionako nemam vremena.

Znači, na odeljenju nema prilike da sednem kraj kreveta i ćaskam s pacijentima. Da ih upoznam. Da se divim fotografijama njihove dece, da im sredim kosu ili im polako pomažem da jedu. Mnogi od njih ne jedu. Cevčice. Poznajem jednu sestru koja radi na ovom odeljenju upravo *zato* što pacijenti ne jedu. „Nisam išla četiri godine u školu da bih tovarila na viljušku pire od krompira“, kaže. Ali ja volim da hranim ljude. Za mene to nije poniženje, već velika čast.

Meni je najbolji dan na odeljenju bio kad smo imali podstanara, jednu ženu koju nisu mogli da smeste na spratu gde je trebalo, jer je sve bilo puno. Jela je. Sedela je na stolici. Bila je svesna vremena, mesta i ljudi. Kopala je po torbi tražeći karmen posle kupanja. Tog dana nije bilo posla; bila mi je jedini pacijent. Rekla mi je da se zaljubila u svog doktora – nikakvo iznenađenje, svi su bili zaljubljeni u doktora La Gvardiju i njegov tamnopusi južnoamerički lik – pa sam joj rekla da ću joj ukovrdžati kosu i divno je izgledala kad je došao da je obiđe. Zadržala sam ga ispred njenog paravana i rekla mu neka se potrudi da primeti njenu frizuru. On je dobar momak, doktor La Gvardija. Ušao je u njenu sobu i ukopao se: „Gde je izbor za mis?“, upitao je akcentom od kog vam zaklecaju kolena. „Gde je pehar?“ Zatim joj je rekao kako može da pređe na svoje odeljenje jer se jedan krevet oslobodio; dvadeset minuta kasnije brinula sam se o čoveku sivog lica s multisistemskim zastojem.

Dugo sam radila na ovom odeljenju. Mešala sam lekove, brojala kapljice, gledala mašine, oživljavala ljude kojima je stalo srce, zatim ih pola sata kasnije opet oživljavala kad bi im srce ponovo stalo. Retko kad sam imala vremena da porazgovaram s njihovim zabrinutim rođacima: morala sam da ih ostavim, tužne i zabrinute; morala sam da odem i iscedim cevčice koje su virile iz grudi dok su oni plakali i razgovarali tiho kao u crkvi.

Često sam radila i u snovima. Čula bih pištanje aparata koji bi mi javljao da je infuzija završena, ritmične uzdahe aparata za disanje, tup zvek alarma na monitoru za praćenje rada srca. Menjala sam zavoje u snu, praznila urin, žuč i gnoj iz rana u toalet, slala polipe, kamenje iz bubrega i kičmenu tečnost u patološku laboratoriju. Gledala sam ima li u izmetu krvi, ima li u urinu krvi, testirala sam da li u izbljivku ima krvi, pratila sam svaki kilogram koji je pacijent dobio ili izgubio, posmatrala nivo svesti, slušala pluća, srce, različite nivoe aktivnosti u četiri kvadranta trbuha. Posle takvih noći budila bih se iscrpljena, osećajući se kao da sam provela još osam sati u bolnici pošto sam upravo završila osmočasovnu smenu. Ili devetočasovnu. Ili šesnaestočasovnu.

Danas radim u bostonskoj agenciji *Protemp* kao patronažna sestra. Kad su me zapošljavali, zamolila sam da mi daju lake pacijente; bila sam umorna od akutnih slučajeva. Pošto sam tamo provela deset godina, mislim da sad ne mogu da čujem šum srca ukoliko nije glasan kao šmirglanje jednog šmirgl-papira o drugi. Ali srećna sam. I sad u snu ponovo sanjam samo magličaste misterije.

Imam nekoliko klijenata koje viđam svakodnevno: Rouz Banovic, koja živi u otrcanom delu Avenije Komonvelta; svakog jutra joj je potrebna doza insulina i često mi peva visokim drhtavim glasom. Fic Volters živi u Kineskoj četvrti i potrebna sam mu da mu izmerim krvni pritisak i divlji nestalni rad srca kako bih mu odredila dozu nitropaste. Iako je slep, Fic svake večeri ide u striptiz klubove. Švarcovi žive u srcu Bruklina i potrebne su im moje posete jednom nedeljno kako bih nadgledala uzimanje lekova i ne bih li ih sprečila da ubiju jedno drugo. Još jednu od tih kod kojih idem jednom nedeljno, crnkinju iz Dorčestera prikladnog imena Marvelos,* nastaviću da viđam i kad više ne budem plaćena da joj pomažem oko kolo stomije. Posećujem i izvesnog Devita Vošingtona, jer niko dru-

* Engl.: *Marvelous* – Čudesna. (Prim. prev.)

gi neće da trpi kombinaciju takve ličnosti i njenog komšiluka u Roksberiju. Svakog popodneva moram da idem tamo da mu menjam zavoj na rani od pištolja.

Svakog dana u Bek Beju stavljam kapljice u oči bogatašici En Piters, koja ne može da ih stavi sama sebi i čijoj porodici se ne sme dosađivati. A od prošle nedelje idem u Olston da obilazim petnaestogodišnju Grejs i pomažem joj oko bebe koju je upravo rodila. Dala sam joj broj kućnog telefona pa mi bar jednom dnevno ostavlja poruke poput: „Dobro. Govno mu izgleda kao kajgana. To sigurno nije normalno. Sve sam sjebala, a on čak i ne plače. Možete li da me pozovete? Izvinite što sam psovala, možete li, molim vas, da mi se javite?“

Znate onog dečaka koji me je jednom pozvao u srednjoj školi? To je bio Čip Rirdon. Zvao je jer je znao da sam razgovarala s njegovom devojkom, Dajanom Brajdenbah. Imali su probleme. Želeo je savet, obaveštenje iz prve ruke. Nije mu bilo neprijatno da me pita – išli smo na mnogo istih časova i znao je koliko sam pažljiv posmatrač. Jednom me je, zapravo, pošto je moj sastav iz engleskog pročitao naglas, zaustavio posle časa da mi čestita na dobrom opažanju. Cenila sam taj mali događaj, nosila sećanje na njega kući iz škole kao upakovani poklon. Čak sam i zaključila, budalasto, da bi se taj razgovor možda pretvorio u nešto više da nije zvonilo. Sećam se kako sam došla kući i ogledala se u velikom ogledalu svojih roditelja pitajući se jesam li konačno obukla nešto dobro, nešto zbog čega bi neki mladić zaista mogao obratiti pažnju na devojkicu kao što sam ja. Nedelju dana kasnije obukla sam sve isto, stavila sam čak i istu traku za kosu, ali se, naravno, ništa nije dogodilo.

U svakom slučaju, kad je te večeri zvao, rekla sam mu kako ne bi trebalo da se sekira, Dajana ga voli, to sigurno znam. Zahvalio mi je, mada mi se činilo da njegovo olakšanje i nije tako veliko. Onda sam zaključila da umišljam, trudeći se da mi izgleda manje zainteresovan za Dajanu nego što je stvarno bio. Pošto smo završili razgovor, stavila sam prste na mesto odakle je dolazio njegov glas.

Ako u svakoj srednjoj školi postoji jedna kao što sam ja, onda postoji i neko kao Čip Rirdon.

Drugi kraj spektra. Mladić iz snova svake devojke. Zgodni sportista, zvezda, i pametan. Istinski dobar momak. Svi koleđži su se borili za njega.

Otišao je na Zapad. Tako je rekao, da se ne bi hvalisao Stenfordom – niko iz Srednje škole *Ešton* nikada nije stigao donde. Ali sad se vratio ovamo. Znam to jer sam dobila poruku od svoje agencije u kojoj su me pitali da li bih mogla da uzmem još jednog klijenta. Čoveka po imenu Čip Rirdon. Ima pedeset jednu godinu. Tumor na mozgu, krajnji stadijum, očigledno; nema tu šta previše da se radi. Verovatno je došao kući da umre – biće mu potrebna samo uteha.

Pozvala sam agenciju. Rekla sam da, mogu da uzmem još jednog pacijenta. Rekli su mi da će to u početku biti svakodnevne posete, počevši od sutradan. Onda su mi rekli gde mu stanuju roditelji, kod kojih će biti. Bilo je to u južnom delu grada, novijoj bogataškoj oblasti znatno različitoj od ostatka područja u kom su uglavnom živeli radnici. Predaleko da se ide peške do gvoždarske radnje, biblioteke, pekare ili menze; ali bilo je blizu otvorenoj zemlji sa imanjima ograđenim ljupkim kamenim zidovima, s talasastim brdima i mirnom populacijom ovaca i krava. Zapisala sam njegovu lepu adresu i njegovu groznu dijagnozu, ubacila ga pored odrednice 14:00 u sredu. I znate nešto stvarno ružno? Nešto ružno o meni? Kad sam to zapisala, osećala sam se srećno. Mislila sam samo o jednom. Mislila sam, bože, sad mogu da ga imam.

Nemojte misliti da nisam i ja imala svoje trenutke. Imala sam ih. Nekoliko. Trenutaka. Znate, sastanak naslepo s mladićem čije se lice izmenilo kad je video šta je *on* dobio. Ali posebno posle četrdeset pete čovek može da se snađe. Jedna odrasla žena može da ponudi određenu vrstu utehe odraslom muškarcu. I

mada obično ne ostanu preko noći – samo dvojica su prespavala – bilo mi je drago zbog toga. Posle retkih prekida, zapravo volim da sama jedem sendvič za kuhinjskim stolom. Znam da mi je bolje da sedim pod fluorescentnim svetlom u kućnoj haljini, grickajući čas kisele krastavce čas šunku i sir, okrećući stranice *Čembersovog* kataloga i pronalazeći nešto što ću sebi dozvoliti da naručim – to je mnogo bolje nego razgovori s usiljenim osmehom koje moram da izdržim kad ostanu. Neprijatno rastajanje ujutro, uvreda skupljanja kose iz lavaboja kad znam da tog momka više nikada neću videti. Bolje da jedem sendvič i vidim da li se još daje epizoda *Meri Tajler Mur* u kojoj Meri i dalje živi u starom stanu. Jedini problem s tom serijom je što se svi ponašaju kao da je Roda neprivlačna.

Ljudi misle kako bi žene kao što sam ja trebalo da se srede. Da ima izvesnih težnji koje nisu za nas. Pa, i ja sam bila zaljubljena u Čipa Rirdona, takođe, kao i druge devojke. Dugo sam čeznula za njim, i ta čežnja je prevazišla kratku fantaziju u kojoj sam uživala onog dana posle časa engleskog. Videla sam kako me ljubi. Nisam bila drugačija kad sam to zamišljala; videla sam ga kako ljubi *mene*. Bila sam svesna kako bi većina dece, da su za to znali, frknuli s neodobravanjem. Želeli su da se zaljubim u mladića ravnog sebi. Ali naravno da nisam. Niko nije. Nisam želela Tomasa Osterhuta s groznim držanjem, adamovom jabučicom koja je štrčala i peruti naprašenim ramenima crnih štrikanih bluza uvučenih u pantalone s visokim strukom – nisam ga želela ništa više nego on mene. Verovatno je Tomas u snovima ljubio Dajanu, vozio je okolo u svom izlupanom gremlinu dok su svi frajeri zurili, a stegnute pesnice im se ocrtavale u džepovima.

Uglavnom sam imala psa. Nemojte da se smejete. Uzmite brakove koji su dugo preživeli i vidite da li pas ili supružnik pruža bolji paket usluga bilo kom partneru. Pas ne može da zove lekara za tebe; ne može da ti pravi društvo kad izađeš na večeru ili u pozorište. Ali ležaće kraj tebe sve vreme dok si bole-

stan i slušati svaku tvoju reč uzvraćajući samo razumevanjem. Moj pas zove se Frenk, zlatni mešanac težak tridesetak kila, koga sam izabrala među napaćenim dušama u kafileriji. Sedeo je tiho u uglu svoje betonske ćelije, ne tražeći ništa. Kad sam zastala ispred njegovog vlažnog prostora, krenuo je ka meni i seo. Podigao je pogled. Gledao me je u oči i čekao.

„Ovog“, rekla sam čuvaru iznurenom od rada.

Frenk je ušao u kancelariju na povocu koji sam donela sa sobom, izvinjavajući se podigao nogu kod stola za kojim sam popunjavala neophodne formulare i više nikada nije uradio ništa loše.

Obično spava pribijen uz moj krevet, tih poput senke, osim u noćima kad sanja – tada cvili kroz nos tako da zvuči kao priča. U nekim drugim noćima ima potrebu da skoči i ispruži se kraj mene. Leži na boku, leđima okrenut ka meni. Zagrlim ga oko struka, privijem se uz njega i sa zadovoljstvom osetim miris slane zemlje na njegovim šapama.

To je dovoljno, posao i Frenk. Ili je barem bilo, do sada.